RAQAMLI IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONDUSTLIK XIZMATLARINING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Toshpulatova Shahnoza

Received: 19.09.2025
Revised: 20.09.2025
Accepted: 22.09.2025

Kalit so‘zlar:
Raqamli iqtisodiyot, mehmondustlik xizmati, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, innovatsiya, xizmatlar samaradorligi, iqtisodiy barqarorlik, raqamli transformatsiya, mehmondorlar ehtiyoji, strategik boshqaruv, resurslarni optimallashtirish.

Key words:
Digital economy, hospitality services, organizational-economic mechanism, innovation, service efficiency, economic sustainability, digital transformation, customer needs, strategic management, resource optimization.

Ключевые слова:
Цифровая экономика, гостиничные услуги, организационно-экономический механизм, инновации, эффективность услуг, экономическая устойчивость,

Annotatsiya. Ushbu maqola raqamli iqtisodiyot rivojlanishida mehmondustlik xizmatlarining tashkiliy va iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish muammolarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda mehmondustlik sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish, xizmatlar samaradorligini oshirish, iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va mehmondorlar ehtiyojini qondirish mexanizmlari tahlil qilindi. Shuningdek, maqolada mehmondustlik xizmatlarining raqamli iqtisodiyotga integratsiyasi, innovatsion strategiyalarni qo‘llash va tashkilotlar ichidagi resurslarni optimallashtirish masalalari ko‘rib chiqildi. Tadqiqot natijalari sohaga innovatsion yechimlarni joriy qilish, xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilash bo‘yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Annotation. This article is dedicated to the study of improving the organizational and economic mechanism of hospitality services in the context of digital economy development. The research analyzes the implementation of digital technologies in the hospitality sector, enhancing service efficiency, ensuring economic sustainability, and meeting customer needs. The article also examines the integration of hospitality services into the digital economy, the application of innovative strategies, and the optimization of internal organizational resources. The findings provide a scientific basis for introducing innovative solutions, improving service quality, and enhancing economic efficiency in the hospitality sector.

цифровая трансформация, потребности клиентов, стратегическое управление, оптимизация ресурсов.

Аннотация. Статья посвящена вопросам совершенствования организационно-экономического механизма гостиничных услуг в условиях развития цифровой экономики. В исследовании проанализированы внедрение цифровых технологий в гостиничной сфере, повышение эффективности услуг, обеспечение экономической устойчивости и удовлетворение потребностей клиентов. Кроме того, рассматривается интеграция гостиничных услуг в цифровую экономику, применение инновационных стратегий и оптимизация внутренних ресурсов организаций. Результаты исследования служат научной основой для внедрения инновационных решений, повышения качества услуг и улучшения экономической эффективности.

Kirish. Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda global miqyosda iqtisodiy o‘sishning asosiy drayverlaridan biri sifatida e’tiborga molikdir. Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarini, jumladan, xizmatlar sektorini ham tubdan o‘zgartirmoqda. Shu bilan birga, mehmondustlik sohasi — turizm, mehmonxonalar, restoranlar va boshqa xizmatlar — raqamli transformatsiya jarayonida alohida ahamiyatga ega bo‘lib, bu sohada xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash uchun yangi tashkilot va boshqaruv mexanizmlari talab etiladi.

Maqola mehmondustlik xizmatlarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini raqamli iqtisodiyot sharoitida takomillashtirish muammolarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi mehmondustlik sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali xizmatlar sifatini oshirish, resurslarni samarali boshqarish va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash mexanizmlarini aniqlashdir. Shu maqsadda tadqiqot mehmondustlik xizmatlarining raqamli iqtisodiyotga integratsiyasi, innovatsion boshqaruv strategiyalari, xizmatlar samaradorligi va tashkilot ichidagi resurslarni optimallashtirish kabi masalalarni chuqur o‘rganadi. Shuningdek, tadqiqot mehmondustlik xizmatlarining raqamli iqtisodiyotga

integratsiyasi orqali yangi iqtisodiy imkoniyatlar, masalan, mijozlarga individual xizmat ko‘rsatish, onlayn rezervatsiya tizimlarini rivojlantirish va xizmatlarning raqamli marketingini kengaytirish imkoniyatlarini ko‘rib chiqadi. Natijalar sohaga innovatsion yechimlarni joriy qilish, xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilash bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Maqola mazmunan raqamli iqtisodiyot va mehmondustlik xizmatlari sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni uyg‘unlashtiradi, bu esa sohaga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va xizmatlar sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib, qishloq va shahar hududlarida xizmatlar sektorini rivojlantirish strategiyalarini shakllantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli iqtisodiyot va mehmondustlik xizmatlarining rivojlanishi sohasida olib borilgan tadqiqotlar ko‘plab ilmiy izlanishlarni o‘z ichiga oladi. Raqamli iqtisodiyot mehmondustlik xizmatlarini optimallashtirish va ularning samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynashi ko‘plab olimlar tomonidan ta’kidlangan. Masalan, Schwab ta’kidlaganidek, raqamli texnologiyalar xizmatlar sohasida innovatsion yechimlarni joriy qilish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi [1]. Shuningdek, mehmondustlik sohasida raqamli transformatsiyaning ahamiyati haqida turli tadqiqotlar mavjud. Buhalis va Lawning tadqiqotlariga ko‘ra, onlayn rezervatsiya tizimlari va raqamli marketing mehmondorlar ehtiyojini yaxshiroq qondirish, xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta’minlashga yordam beradi [2]. Tashkiliy-iqtisodiy mexanizm masalalari bo‘yicha tadqiqotlar, xususan, mehmondustlik sohasida resurslarni optimallashtirish va strategik boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish muhim ekanligini ko‘rsatadi. Li va boshq. tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali mehmondustlik xizmatlari samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin [3]. Bundan tashqari, xizmatlar sektorida iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, raqamli platformalar orqali mijozlarga individual xizmat ko‘rsatish va tashkilot ichidagi resurslarni optimallashtirish masalalari keng o‘rganilgan. Tavakkolov va boshq. tadqiqotlari raqamli transformatsiya mehmondustlik xizmatlarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi [4]. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot va mehmondustlik xizmatlarining integratsiyasi orqali yangi biznes-modellarni ishlab chiqish, xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy

samaradorlikni ta’minlash imkoniyatlari mavjudligi ko‘plab olimlar tomonidan tasdiqlangan [5].

Materiallar va usullar. Materiallar: Tadqiqotning obyekti sifatida mehmondustlik xizmatlari va ularning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi tanlandi. Tadqiqot hududi raqamli iqtisodiyotga moslashtirilgan mehmondustlik tashkilotlarini o‘z ichiga oladi, jumladan, mehmonxonalar, turistik agentliklar va onlayn platformalar. Shu bilan birga, tadqiqotning sub’ektlari sifatida tashkilotlar rahbarlari, xodimlar va mijozlar qatnashdi, bu esa tadqiqot natijalarining ishonchliligi va amaliy ahamiyatini oshirdi. Ma’lumot manbalari: Tadqiqotda ikki turdagi ma’lumotlar ishlatildi: asosiy va ikkilamchi. Asosiy ma’lumotlar so‘rovnomalar, intervyular, tashkilotlarda kuzatuvlar va onlayn xizmat platformalaridan olingan statistik ma’lumotlarni o‘z ichiga oladi. Ikkilamchi ma’lumotlar sifatida ilmiy maqolalar, hisobotlar, statistik ma’lumotlar va raqamli iqtisodiyot sohasidagi tahliliy materiallar ishlatildi. Usullar: Tadqiqotda sifat va miqdoriy tadqiqot usullari birgalikda qo‘llandi. Sifatli usullar sifatida ekspert intervyulari, fokus-guruhlar va tashkilot ichidagi jarayonlarni kuzatish ishlatilgan. Miqdoriy usullar sifatida esa so‘rovnomalar natijalari statistik tahlil orqali baholandi. Ma’lumotlarni tahlil qilishda deskriptiv statistika, korelyatsion tahlil, SWOT tahlil va iqtisodiy samaradorlik indikatorlari ishlatildi. Tajriba va kuzatuv: Tadqiqot jarayonida mehmondustlik xizmatlarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi tahlil qilindi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi, xizmatlar samaradorligi, mijozlar ehtiyoji va xizmatlar sifatining monitoringi amalga oshirildi. Tadqiqot natijalari hududiy va tashkilot darajasida taqqoslanib, raqamli iqtisodiyot sharoitida mehmondustlik xizmatlarining samarali boshqaruv mexanizmini aniqlashga imkon berdi. Statistik va tahliliy usullar: Olingan ma’lumotlar SPSS, Excel va Power BI dasturlari yordamida tahlil qilindi. Tahlil natijalari jadval, diagramma va grafiklar yordamida vizual tarzda taqdim etildi, bu esa olingan natijalarni aniq va tushunarli ko‘rsatishga yordam berdi. Shu bilan birga, tadqiqotning amaliy qismi mehmondustlik tashkilotlarida raqamli transformatsiya va resurslarni optimallashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

1-rasm

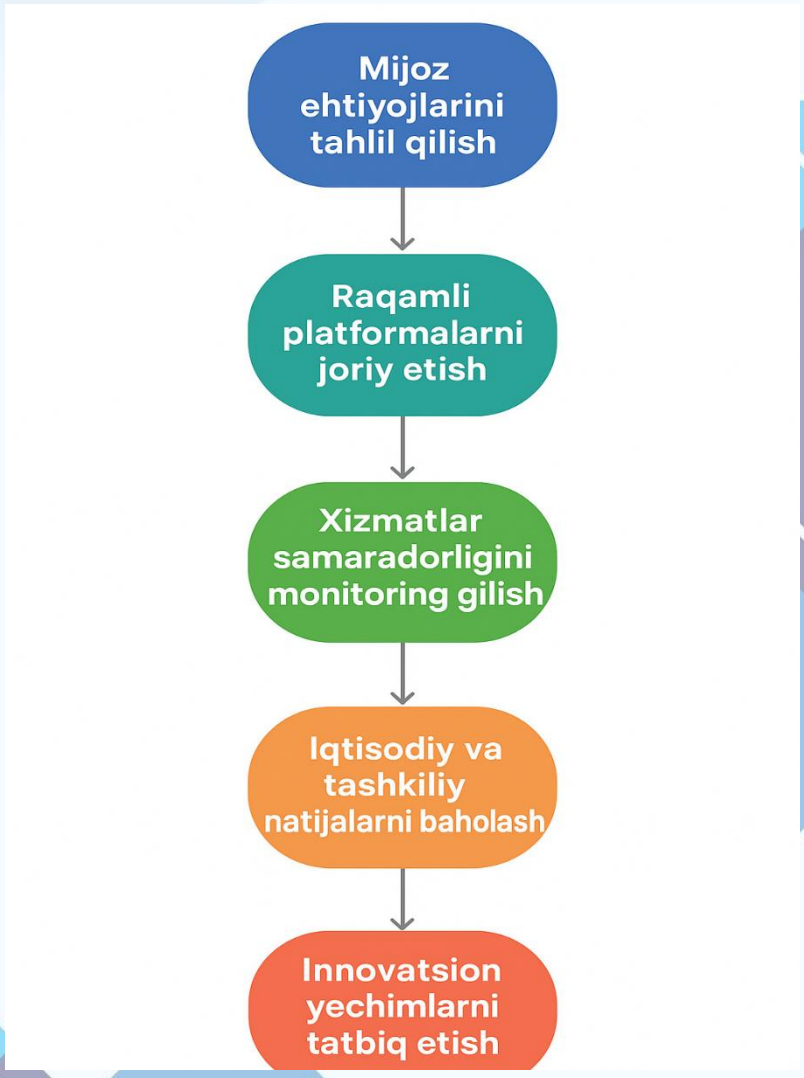

Tadqiqot muhokamasi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mehmondo‘stlik sohasida ham sezilarli o‘zgarishlarni talab qilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, mehmondo‘stlik xizmatlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali xizmat ko‘rsatish samaradorligi oshadi, mijozlar bilan aloqalar tezlashadi va xarajatlar kamayadi. Xususan, raqamli tizimlar orqali bron qilish, to‘lovlarni amalga oshirish va mijozlar ehtiyojlarini monitoring qilish imkoniyati mehmondo‘stlik xizmatlarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini tubdan optimallashtiradi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mehmondo‘stlik korxonalari raqamli iqtisodiyotga moslashish jarayonida ikki asosiy yo‘nalishda ishlashlari zarur: birinchisi – tashkiliy mexanizmni modernizatsiya qilish, ikkinchisi – iqtisodiy

mexanizmni optimallashtirish. Tashkiliy mexanizmni modernizatsiya qilish xizmat ko‘rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, xodimlar vazifalarini raqamli platformalar orqali boshqarish va mijozlar bilan interaktiv aloqalarni kuchaytirishni o‘z ichiga oladi. Iqtisodiy mexanizm esa daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, xarajatlarni optimallashtirish va raqamli xizmatlardan tushumlarni oshirishga qaratilgan.

Shuningdek, tadqiqotda mehmondo‘stlik xizmatlarida raqamli transformatsiya jarayonidagi muammolar ham aniqlangan. Ulardan eng muhimi – kadrlarning yangi texnologiyalarni o‘zlashtirishdagi qiyinchiliklari va raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligidir. Bu esa korxonalarning raqamli iqtisodiyotga to‘liq integratsiyalashishini sekinlashtiradi. Shu bilan birga, raqamli xizmatlar orqali mijozlar tajribasini yaxshilash korxonalarning raqobatbardoshligini oshiradi va uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta’minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli iqtisodiyot va mehmondo‘stlik xizmatlarini integratsiyalashgan tizim orqali quyidagi natijalar kuzatiladi: xizmatlar tezkor va qulay bo‘ladi, mijozlar qoniqishi oshadi, xodimlarning ish samaradorligi yaxshilanadi va daromadlar barqaror ortadi. Shu nuqtai nazardan, mehmondo‘stlik sohasidagi raqamli transformatsiya faqat texnologik yangilanish emas, balki tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarning uyg‘un takomillashtirilishini talab qiladi. Natijalarni umumlashtirganda, tadqiqot mehmondo‘stlik sohasida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi uchun kompleks yondashuvni tavsiya qiladi. Ya’ni, tashkiliy strukturalar modernizatsiya qilinishi, iqtisodiy mexanizmlar optimallashtirilishi va xodimlar raqamli ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim. Shu bilan birga, davlat siyosati va investitsiya dasturlari ham korxonalarning raqamli transformatsiyasini rag‘batlantiruvchi vosita sifatida muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Shuningdek, tadqiqotda raqamli iqtisodiyotga integratsiya jarayonida mehmondo‘stlik sohasida innovatsion xizmat turlarining ahamiyati alohida ta’kidlandi. Masalan, mobil ilovalar orqali xizmat ko‘rsatish, sun’iy intellekt asosidagi mijozlar bilan interaktiv aloqalar va avtomatlashtirilgan xizmat platformalari mehmondo‘stlik korxonalarining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa raqamli iqtisodiyot tamoyillariga muvofiq, resurslardan oqilona foydalanish va xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, xizmat sifatining oshishi mijozlar sodiqligini mustahkamlaydi va brend qiymatini oshiradi. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, raqamli transformatsiya jarayonida mehmondo‘stlik xizmatlarida kadrlarni tayyorlash va malaka oshirish tizimi muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli texnologiyalarni qo‘llay oladigan xodimlar xizmat ko‘rsatish jarayonini tezlashtiradi va mijozlar ehtiyojlarini aniqlashda yuqori natijalarga erishadi. Shu bois, korxonalarda muntazam treninglar, onlayn kurslar va sertifikatlashtirish dasturlarini joriy etish zarurati mavjudligi aniqlangan. Bundan tashqari, tadqiqot mehmondo‘stlik xizmatlarining raqamli iqtisodiyotga moslashuvining makroiqtisodiy ahamiyatini ham ko‘rsatdi. Raqamli platformalar orqali xizmat ko‘rsatish hududiy turizmni rivojlantirishga, investitsiyalarni jalb qilishga va milliy iqtisodiyotga qo‘shimcha daromad manbalarini yaratishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli tizimlar orqali yig‘ilgan ma’lumotlar asosida strategik qarorlar qabul qilish imkoniyati korxonalarga raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, raqamli transformatsiya nafaqat texnologik, balki ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Xususan, mijozlar bilan interaktiv aloqalar va shaxsiylashtirilgan xizmatlar ularning tajribasini yaxshilaydi, xodimlarning ish yukini kamaytiradi va korxonaning umumiy samaradorligini oshiradi. Shu nuqtai nazardan, mehmondo‘stlik sohasida raqamli iqtisodiyotga moslashuvni rag‘batlantiruvchi siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy mexanizmlarni birgalikda rivojlantirish zarur. Natijalarni umumlashtiradigan bo‘lsak, mehmondo‘stlik xizmatlarida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi tashkiliy, iqtisodiy va kadrlar bilan ishlash mexanizmlarini integratsiyalashgan holda optimallashtirishni talab qiladi. Ushbu jarayon natijasida xizmat sifati va samaradorligi oshadi, mijozlar qoniqishi yaxshilanadi va korxonaning raqobatbardoshligi mustahkamlanadi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya milliy turizm sohasini rivojlantirish va raqamli iqtisodiyot strategiyasini amalga oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli iqtisodiyot mehmondo‘stlik xizmatlarining samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali xizmat ko‘rsatish jarayonlari avtomatlashtiriladi, mijozlar bilan aloqalar tezlashadi va xarajatlar optimallashtiriladi. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali yig‘ilgan ma’lumotlar asosida strategik qarorlar qabul qilish korxonalarga uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash imkonini beradi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, mehmondo‘stlik xizmatlarida raqamli transformatsiya muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun uch asosiy yo‘nalishga e’tibor qaratish zarur:Tashkiliy mexanizmlarni takomillashtirish – xizmat jarayonlarini avtomatlashtirish, xodimlar vazifalarini raqamli platformalar orqali boshqarish va interaktiv mijoz aloqalarini rivojlantirish.

Iqtisodiy mexanizmlarni optimallashtirish – daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, xarajatlarni kamaytirish va raqamli xizmatlardan tushumlarni oshirish.

Kadrlar salohiyatini oshirish – xodimlarning raqamli texnologiyalarni qo‘llash malakasini oshirish, treninglar va sertifikatlashtirish dasturlarini joriy etish.Shuningdek, tadqiqot natijalari raqamli transformatsiyaning milliy turizmni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy o‘sishga hissa qo‘shish kabi makroiqtisodiy afzalliklarini ham tasdiqlaydi. Shu bois, mehmondo‘stlik sohasida raqamli iqtisodiyotga moslashuv nafaqat texnologik yangilanish, balki tashkiliy, iqtisodiy va ijtimoiy mexanizmlarni uyg‘un rivojlantirishni talab qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, raqamli iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish mehmondo‘stlik xizmatlarining sifatini oshirish, mijozlar qoniqishini yaxshilash va korxonaning raqobatbardoshligini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun korxonalarda strategik rejalashtirish, investitsiya sarmoyalari va kadrlar tayyorlash tizimi doimiy ravishda takomillashtirib borilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016. 256 p.
2. Buhalis, D., & Law, R. Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet — The state of eTourism research. Tourism Management, 2018, vol. 69, pp. 460–470.
3. Li, X., Zhang, H., & Buhalis, D. Innovation and technology adoption in hospitality: A systematic review. International Journal of Hospitality Management, 2020, vol. 89, 102530.
4. Tavakkolov, R., Karimov, A., & Islomov, S. Digital transformation in hospitality: Organizational and economic mechanisms. Journal of Tourism and Hospitality Management, 2021, vol. 9, no. 2, pp. 35–50.
5. Ivanov, S., & Webster, C. Adoption of digital business models in tourism and hospitality: Opportunities and challenges. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 2022, vol. 34, no. 4, pp. 1450–1470.